

**Dombrovski Áron**

## **Lehetséges világ fikcionalizmus mint absztrakt artefaktualizmus**

### **Absztrakt**

Hétköznapi beszélgetéseink során mindannyian használunk lehetőségességgel és szükségszerűséggel kapcsolatos úgynevezett *modális kijelentéseket*, amely abból az intuíciónkból táplálkozik, hogy a dolgok lehettek volna másként, mint ahogy ténylegesen alakultak. Az előttem lévő asztal például lehetett volna barna, bár ténylegesen fekete színű. Az ilyen jellegű mondatok elemzéséhez nyújt hasznos technikai apparátust a lehetséges világ beszéd mód, ennek segítségével egyszerűen tudjuk értelmezni a modális kijelentéseket parafrázis révén. Az a mondat, hogy „az előttem lévő asztal lehetett volna barna” ekvivalens azzal az átfogalmazással, hogy „van olyan lehetséges világ, ahol az előttem lévő asztal barna”.

A metafizikai probléma akkor bukkan fel, amikor a lehetséges világok létezésére és természetére kérdezzük rá. E probléma kapcsán három tipikus álláspontot vehetünk fel. Először is, a David Lewis nevével fémjelzett *genuin realizmus* azt állítja, hogy a lehetséges világok ugyanolyan ontológiai kategóriába tartoznak, mint a mi aktuális világunk, amit csak az az esetleges tény tüntet ki a többi világ közül, hogy mi éppen ebben élünk. Másodszor, ha nem tudjuk elfogadni hogy számtalan, a miénkhez hasonló konkrét világ létezik, lehetünk *ersatz realisták*. Az ersatz realisták azt gondolják, hogy a lehetséges világok platonikus értelemben vett absztrakt tárgyak. Ha azonban egyáltalán nem kívánunk elköteleződni a lehetséges világok létezésé mellett, harmadik opcióként választhatjuk az *erős fikcionalizmust*, amely antirealista a lehetséges világok tekintetében.

A fikcionalizmus működése hasonló ahhoz, ahogy a fikcionális diskurzus mondatait egy úgynevezett fikciós operátor segítségével elemezni szokták. Vegyük a következő kijelentést: „Sherlock Holmes a Baker Street 211B szám alatt lakik.” Ez a mondat szó szerint véve hamis, hiszen ha megpróbálnánk felkeresni Holmest az adott címen, nem járnánk sikerrel. Az „*f* fikció szerint *p*” fikciós operátort alkalmazva azonban képezhetünk olyan mondatot, ami már szó szerint véve igaz: „A *Sherlock Holmes* fikció szerint Sherlock Holmes a Baker Street 211B szám alatt lakik”. A trükk az, hogy a fikcionális diskurzusban általában használt mondatokat a fikciós operátorral kiegészített párjuk rövidítéseként értelmezzük, így intuíciónknak megfelelően értelmes és igaz mondatokat kapunk Homesról.

A lehetséges világ fikcionalisták e megoldás analógiájára képzelik el a modális kijelentések elemzését: „az előttem lévő asztal lehetne barna” állítás valójában rövidítése annak, hogy „a lehetséges világok fikciója szerint van olyan lehetséges világ, amelyben az előttem lévő asztal

barna”. Ám úgy tűnik, nem történt más, mint egy lépéssel arrébb toltuk a problémát, hiszen feltehetjük a kérdést: mi a fikcionalista fikciójának ontológiája?

A fikcionalizmussal szemben már korábban megfogalmazták azt az álláspontot, hogy valójában nem más, mint álcázott ersatz realizmus, hiszen az ersatzisták is elfogadják – többnyire – a proposíciók létezését, az a bizonyos fikció pedig nem más, mint proposíciók halmaza. Az ellenvetés az álláspont érzékeny pontjára tapint rá, ám véleményem szerint nem jár teljesen jó úton.

Azt gondolom, ezen a ponton célszerűbb lenne felhasználni az utóbbi években egyre nagyobb teret nyerő *absztrakt artefaktum elméletet*, amelyet eredetileg is a fikciók és a fiktív karakterek ontológiájának magyarázatára szántak. Az absztrakt artefaktualizmus egy realista elmélet, ami szerint a fikciók és a bennük szereplő fiktív karakterek emberalkotta absztrakt tárgyak, amelyek ugyan nem térbeliek, de időben léteznek és létrehozásuk bizonyos mentális eseményektől függ. Conan Doyle tehát a *Sherlock Holmes* történetek írása közben létrehozott bizonyos fiktív karaktereket, illetve magát a fikciót is, amelyek az aktuális világunkban léteznek absztrakt entitásokként. A lehetséges világokkal kapcsolatos erős fikcionalizmus esetén is eljárhatunk hasonlóképpen, persze magát a lehetséges világ fikciót nem írok hanem filozófusok hozták létre.

A fenti kritikának nem célja, hogy a fikcionalizmust támadja, épp ellenkezőleg: azáltal, hogy tisztáztuk a fikcionalista fikciójának ontológiáját – s így realistává tettük –, az álláspont több kérdésre tud választ adni, vagyis nagyobb magyarázóerővel bír mint amikor antirealista elméletként tűnt fel. Előadásom fő konklúziója tehát az, hogy helyesen járunk el akkor, ha a lehetséges világok fikcionalista elméletét az absztrakt artefaktualizmus kiterjesztéseként értelmezzük a lehetséges világok ontológiájára.